

Vendela Dobson
Enheten för finansiering av beredskapsutveckling
Avd för krisberedskap och civilt försvar
vendela.dobson@msb.se

Inriktning för uppdragsersättning till ideella organisationer 2020-2023

– för att öka den enskildes förmåga
att förebygga och hantera olyckor, allvarliga
händelser och kriser

Innehållsförteckning

Inriktning för uppdragsersättning till ideella organisationer	
2020-2023	1
1. Inledning	3
1.1 Uppdraget	3
1.2 Bakgrund och syfte med uppdragsmedlen	3
2. Ideella organisationers roll inom samhällsskydd och beredskap	3
3. Generell inriktning för uppdragsersättning	4
4. Prioriterade förmågor som ska stärkas	5
4.1 Förmåga att förebygga och agera vid bostadsbränder	5
4.2 Förmåga att förebygga och hantera anlagda skolbränder	6
4.3 Vattensäkerhet och drunkningsförebyggande	7
4.4 Första hjälpen, hjärt- och lungräddning	7
4.5 Fallolyckor bland barn och äldre	8
4.6 Förmåga att hantera information säkert	9
4.7 Förmåga att hantera allvarliga olyckor och kriser	9
5. Villkor för uppdragsersättning	11

1. Inledning

1.1 Uppdraget

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, ska av anslagsposten 2: 6 använda högst 33 000 000 kronor för uppdragsersättning till ideella organisationer för att öka enskildes förmåga att förebygga och hantera olyckor, allvarliga händelser och kriser. Myndigheten ska som villkor för bidrag ställa krav på redovisning från organisationerna.¹

MSB har beslutat om en inriktning för uppdragsersättningen som löper på fyra år. Denna inriktning gäller för perioden 2020-2023.

1.2 Bakgrund och syfte med uppdragsmedlen

Samhällsskydd och beredskap inbegriper stora delar av samhället och kräver att många tar ansvar och agerar, inklusive den enskilda individen. Det offentliga måste skapa förutsättningar för individen att ta ansvar, stärka sin förmåga och känna engagemang, delaktighet och tillit till arbetet med vår gemensamma säkerhet och beredskap. Viktiga verktyg för detta är bland annat att erbjuda målgruppsanpassad och lättillgänglig information samt skapa tillfällen för delaktighet och dialog.

Uppdragsersättningens syfte är att med stöd av ideella organisationer erbjuda invånarna över hela landet kostnadsfri utbildning i individens säkerhet och beredskap vid olyckor, allvarliga händelser och kriser. Målet är att öka människors motståndskraft och delaktighet i vår gemensamma säkerhet och beredskap.

2. Ideella organisationers roll inom samhällsskydd och beredskap

Den ofta specifika kompetens som många organisationer har är en betydelsefull resurs och ett komplement till övriga resurser och aktörer i samhället. Samhällets behov förändras liksom innebörden av begreppet säkerhet. Den roll ideella organisationer kan spela i samhällets säkerhetsarbete är bland annat beroende av organisationernas förmåga att anpassa sig till en föränderlig

¹ Regleringsbrev för budgetåret 2019 avseende Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

omvärld och samhällets behov, men också av förmågan att kunna kommunicera samt engagera och motivera enskilda.

3. Generell inriktning för uppdragsersättning

Samhällets behov inom området samhällsskydd och beredskap styr uppdragsersättningen till ideella organisationer i deras uppdrag att stärka enskildas förmåga att förebygga och hantera olyckor och kriser.

Uppdragsersättningen styrs även av MSB:s uppdrag², inriktningen för MSB:s verksamhet 2019-2022 samt aktuella strategier och planer som MSB har tagit fram med fokus på individens förebyggande säkerhet och beredskap.

För perioden 2019-2022 har MSB beslutat om ett antal prioriterade leveranser för att nå olika effektmål vid periodens slut. Ett av dessa effektmål är ökad motståndskraft hos både individer och organisationer, ett annat är att minska antalet olyckor.

För att nå största möjliga effekt av utbildningsinsatserna ska de grupper som har störst behov av kunskap för att stärka sin förmåga prioriteras. MSB prioriterar individens förmåga att hantera allvarliga olyckor och kriser i inriktningen för uppdragsersättning 2020-2023. Inte minst för att kunna möta de utmaningar som ett förändrat klimat innebär, men också ett försämrat säkerhetspolitiskt läge i vår omvärld. MSB anser att samhällets förberedelser för att lösa dessa uppgifter ska ta sin utgångspunkt i en stark krisberedskap. Samtidigt har enskildas förmåga att förebygga vardagens olyckor stor betydelse för människors trygghet och lägger en grund för att möta allvarliga händelser och kriser.

Verksamhet som genomförs med stöd av uppdragsersättning ska rikta sig till enskilda, stärka enskildas förmåga samt kunna genomföras i hela landet. MSB uppmanar till samverkan mellan ideella organisationer för att effektivisera insatsen, öka möjligheten att nå olika målgrupper samt för att öka möjligheten till kunskaps- och erfarenhetsutbyte. Organisationer som mottar uppdragsersättning bör därför så långt som möjligt samverka med varandra och även med andra relevanta aktörer.

² Förordning (2008:1002) med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

4. Prioriterade förmågor som ska stärkas

Utgångspunkten för de områden som MSB prioriterar för uppdragsersättning är att dessa bedöms motsvara de behov som finns i samhället för att förebygga och hantera olyckor, allvarliga händelser och kriser.

Utgångspunkt för prioritering är även inriktningsdokument för MSB:s verksamhet de närmaste åren samt strategier och planer som MSB har tagit fram med fokus på individens förebyggande säkerhet och beredskap. Exempelvis den nationella strategin för stärkt brandskydd.

Nedan anger MSB prioriterade förmågor som ska stärkas, prioriterade målgrupper för uppdragsverksamheten samt kunskapsmål inom respektive utbildningsområde. För individens brandskydd anger vi även prioriterad utbildningsform. Kunskapsmålen lyfter fram områden som ska ingå i utbildningen. Det står uppdragsorganisationer fritt att kombinera olika förmågehöjande utbildningar vid ett och samma utbildningstillfälle och till samma målgrupp.

4.1 Förmåga att förebygga och agera vid bostadsbränder

Cirka 80 personer dör i bränder varje år. Ofta ligger rökning i kombination med alkoholkonsumtion bakom. En annan vanlig brandorsak är att det börjar brinna i anslutning till spisen. Personer i åldersgruppen 65 år och äldre är överrepresenterade i dödsbränder och det är vanligt att de som omkommer har någon form av funktionsnedsättning. Utvecklingen är också att äldre personer och personer med vissa funktionsnedsättningar bor kvar i sin bostad så länge som möjligt, vilket innebär att det finns ett behov av att individanpassa brandskyddet.

MSB har i samverkan med en rad aktörer utarbetat en nationell strategi för stärkt brandskydd genom stöd till enskilda. Enskilda bör ha grundläggande kunskap om risker, hur man skyddar sig mot brand och hur man agerar om det börjar brinna. Kunskap om brandrisker och brandskydd har både en förebyggande och en skadeavhjälpande effekt.

Prioriterade former för utbildning

För att nå grupper som saknar kunskap om brandskydd är uppsökande verksamhet i bostäder en metod som har prövats och utvärderats på många platser i landet. Syftet är att förmedla kunskap om hur vanliga risker i bostadsmiljön kan förebyggas och om hur man agerar vid brand. Den uppsökande verksamheten bör i första hand genomföras i de bostadsområden där behovet bedöms vara störst men en djupare analys av socioekonomiska förhållanden bör göras för att nå de grupper som kan vara mer riskutsatta.

I samband med besöken ska även data om kunskapsnivå och förekomst av brandskyddsutrustning samlas. De personer som genomför verksamheten ska ha kunskap om bränder och brandskydd på yrkesmässig nivå. Vid hembesök i mångkulturella bostadsområden ska den utbildande personalen ha interkulturell kompetens. Här kan samverkan med lokala grupper och organisationer vara en framgångsfaktor.

Utbildning av deltagare vid SFI (Svenska för invandrare) liksom av vidareinformatörer med flerspråkig och interkulturell kompetens som kan sprida kunskap om enskildas brandskydd, är andra utbildningsinsatser som MSB prioriterar.

Prioriterade målgrupper: personer som bor i flerbostadshus i tätorts- och storstadsområden med hög andel bostadsbränder, personer som läser på SFI, aktiva 65+ i egen bostad samt personer med funktionsnedsättning i egen bostad.

Kunskapsmål

Målgruppen ska få grundläggande kunskap om

- individens ansvar
- brandorsaker
- brandrisker i hemmet
- brandförlopp och spridning
- brandvarnare och släckutrustning
- hur man larmar
- agerande vid brand och utrymning
- vad som händer efter en brand.

4.2 Förmåga att förebygga och hantera anlagda skolbränder

I Sverige är anlagda bränder i skolor ett stort problem och räddningstjänsten gör cirka 600 uttryckningar till bränder och brandtillbud i skolor varje år. En majoritet (mer än hälften) av dessa bedöms vara anlagda med uppsåt. Ungefär 70 % av bränderna avser bränder i skolbyggnader och resterande 30 % avser övriga bränder på skolområdet.

Forskning visar att det går att förebygga anlagd brand i skolan genom att utbilda barn och ungdomar i brandkunskap och de konsekvenser en brand kan få, både på individ- och samhällsnivå. Hur man förebygger och agerar vid brand är generellt viktig kunskap för barn.

Prioriterade målgrupper: skolelever på mellan- och högstadiet.

Kunskapsmål

Målgruppen ska få grundläggande kunskap om

- brandvarnare och andra brandskyddshjälpmedel
- hur man larmar
- agerande vid brand och utrymning
- brandteori (ex. brandspridning och dess konsekvenser)
- konsekvenser för den som anlägger en brand.
- konsekvenser för de drabbade och skolverksamheten.

4.3 Vattensäkerhet och drunkningsförebyggande

Antalet döda i drunkningsolyckor i Sverige har i ett långt perspektiv minskat påtagligt för att de senaste decennierna stabiliseras kring 100 till 140 personer årligen. 2018 omkom 135 personer i drunkningsolyckor. För barn mellan ett och sex år är drunkning den vanligaste dödsorsaken. Kunskap hos föräldrar och andra anhöriga vuxna i vattensäkerhet bidrar till att barn och unga lär sig simma samt att man undviker risker. Bland vuxna är det fler män än kvinnor som drunknar och drunkning är ofta associerat med alkoholkonsumtion.

Prioriterade målgrupper: Föräldrar eller andra anhöriga till barn 0-6 år, icke simkunniga vuxna, icke simkunniga barn och unga.

Kunskapsmål

Målgruppen ska få grundläggande kunskap om

- hur man hanterar olika riskfyllda situationer i, vid och på vatten
- risker kopplat till vatten
- simkunnighet för vuxna.

4.4 Första hjälpen, hjärt- och lungräddning

Att lära sig första hjälpen är att lära sig rädda liv. ILCOR (International Liaison Committee On Resuscitation) definierar första hjälpen som:

”Det hjälpende beteende och den omedelbara hjälp som ges till en sjuk eller skadad person. Första hjälpen kan initieras av vem som helst när helst det behövs.

Målet med första hjälpen är att rädda liv, minska lidande, begränsa effekterna av sjukdom eller skada och att främja återhämtning.”³ Det kan exempelvis handla om att se till att en medvetslös person har öppna luftvägar genom att hen läggs på sidan, att ge hjärt-lungräddning (HLR) vid hjärtstopp eller att

³ European resuscitation council (ERC) (2015). Guidelines for resuscitation, Section 9, First Aid.

stoppa en större blödning. Kunskap om första hjälpen och HLR räddar liv både vid olyckor och vid allvarliga händelser och kriser.

Prioriterade målgrupper: Det finns behov av en generell förmågehöjning hos enskilda varför MSB inte pekar ut prioriterade målgrupper.

Kunskapsmål

Målgruppen ska få grundläggande kunskap om

- L-ABC (livsfarligt läge, andning, blödning, cirkulationssvikt)
- hur man tar hand om en medvetslös person, stabilt sidoläge
- hur man kontrollerar livstecken
- hjärt-lungräddning med hjärtstartare
- åtgärder vid luftvägsstopp
- tryckförband, sår- och brännskador
- larmning.

4.5 Fallolyckor bland barn och äldre

Varje år dör cirka 1 500 personer till följd av en fallolycka och det är den olyckstyp som ökar mest. Även om antalet fallolyckor bland män ökar är det nästan dubbelt så många kvinnor som män som skadas i fallolyckor. Bland äldre är fall den största orsaken till dödsolyckor. Den vanligaste fallolyckan sker i hemmet. Förutom mänskligt lidande medför det höga kostnader för samhället. Antalet dödliga fallolyckor kan på grund av den demografiska utvecklingen förväntas öka dramatiskt de närmaste decennierna.

Allvarliga fallskador bland små barn ökar också i Sverige. För riktigt små barn (0-6 månader) är fall en av de vanligaste olycksriskerna. Fall från låg höjd (sängar och stolar) är vanligast bland barn 0-6 år. Små barn faller oftare i bostaden medan de lite äldre förskolebarnen och de yngsta grundskolebarnen faller i utomhusmiljön kring bostaden.

Prioriterade målgrupper: Aktiva äldre 65+ i eget boende, föräldrar eller andra anhöriga till barn 0-6 år.

Kunskapsmål aktiva äldre 65+

Målgruppen ska få grundläggande kunskap om

- förebyggande åtgärder för att minska risken för fallolyckor
- riskfaktorer för fallolyckor, hemma och i närområdet.

Kunskapsmål föräldrar/anhöriga till barn 0-6 år

Målgruppen ska få grundläggande kunskap om

- förebyggande åtgärder för att minska risken för fallolyckor
- riskfaktorer för fallolyckor, hemma och i närområdet.

4.6 Förmåga att hantera information säkert

Människors vardag är full av digital kommunikation och informationsbehandling. Vi har alla värdefull information på olika ställen - i mobilen, i e-posten, i plånboken, i sociala medier samt i molntjänster. Förutom bankuppgifter och koder kan det vara myndighetskontakter, personuppgifter, privata foton och annat. Det är angeläget att höja medvetenheten om risker i den digitala världen och att öka kunskapen om hur man skyddar sig. Syftet är att motverka utanförskap och främja deltagande i samhällsutvecklingen men också att hjälpa människor att undvika t ex förlust av information, bedrägerier och id-kapningar. Ökad kunskap och medvetenhet bidrar även till att upprätthålla förtroendet för elektroniska tjänster och sänka tröskeln för användandet av nya lösningar som förbättrar människors vardag.

Även kunskapen om redundans i informationshanteringen behöver öka. Elektroniskt lagrad information kan bli svår att nå och hantera om energiförsörjningen störs eller slås ut. Om informationen dessutom är lagrad så att internetuppkoppling krävs för att nå den, ökar risken att den blir onåbar om något händer med antingen energiförsörjningen eller informationsinfrastrukturen. Det kan därför vara viktigt att spara viss tidskritisk information på papper, exempelvis telefonnummer eller koder, men på ett säkert sätt.

Prioriterade målgrupper: Föräldrar samt barn och unga i grundskoleåldern, äldre 65+ samt personer med funktionsvariationer.

Kunskapsmål

Målgruppen ska få grundläggande kunskap om hur man skyddar sin viktiga information och sina personuppgifter

- vanliga risker på internet och hur man kan hantera dem
- säker lösenordshantering
- säkerhetskopiering.

4.7 Förmåga att hantera allvarliga olyckor och kriser

Att människor har god kunskap om hur man kan förbereda sig för att kunna hantera och minska konsekvenserna av allvarliga olyckor och kriser blir allt viktigare. Konsekvenserna av klimatförändringarna med ett mer extremt väder, terrorattacker, cyberattacker mot viktiga informationssystem och ett försämrat säkerhetspolitiskt läge i omvärlden är händelser som kan få långtgående konsekvenser för vårt samhälle. Ju bättre förberedda människor är, desto bättre kommer samhället som helhet att klara av en svår påfrestning.

Broschyren *Om krisen eller kriget kommer*, som MSB distribuerade till hushållen 2018, har inneburit att medvetenheten om hotbilden och om vad som förväntas av enskilda har ökat. Men olika insatser för att öka befolkningens motståndskraft måste fortsätta. Med en motståndskraftig befolkning menas att människor är välinformerade om vad som kan hända och hur olika händelser kan påverka samhället och individen, att hen har en god hemberedskap och känner delaktighet och engagemang för vår gemensamma säkerhet och beredskap. Välinformerade och engagerade samhällsmedborgare är en viktig grund för vår gemensamma säkerhet och beredskap.

Broschyren *Om krisen eller kriget kommer* liksom MSB:s webbplats dinsakerhet.se är de budskaps- och informationsplattformar som ska ligga till grund för kommunikationen till privatpersoner.

Prioriterade målgrupper: personer 18-34 år, boende i tätorter och städer.

Kunskapsmål

Målgruppen ska få grundläggande kunskap om:

- hur olika kriser kan påverka samhället och individen
- hur människor kan agera vid klimatrelaterade händelser, som ex. evakuering vid skogsbränder
- hemberedskap och varför det är viktigt
- vad totalförsvaret är och att man är en del av Sveriges beredskap
- olika varningssystem och hur man bör agera om man hör dessa
- Sveriges Radio P4 som beredskapskanal
- olika informationskällor före, under och efter en allvarlig olycka eller kris.

5. Villkor för uppdragsersättning

För att en utbildningsverksamhet ska beviljas ersättning krävs att den utbildande organisationen

- är en ideell organisation, enligt Skatteverkets regler och utan vinstsyfte
- har ett syfte som överensstämmer med syftet för bidraget och som är förenligt med de värderingar som präglar ett demokratiskt samhälle
- är demokratiskt uppbyggd
- i sin verksamhet respekterar demokratins idéer, inklusive principerna om likabehandling, jämställdhet och förbud mot diskriminering
- har en riksomfattande organisation med lokalt eller regionalt förankrad verksamhet eller har verksamhet som är av nationellt intresse
- inte har skulder för svenska skatter eller avgifter hos Kronofogden eller är försatt i konkurs
- så långt möjligt prioriterar utbildning av icke-medlemmar.

Ytterligare information rörande villkoren, se **Allmänna villkor för uppdragsersättning, dnr 2019-07673**.